

De gråa pantrarna i tandvården på mottagningen och inom hemsjukvården

Intresset för de äldres tandvård har ökat. Man har bättre kunskap om åldrandet och hur det påverkar oss. Tandvårdspersonalen har också börjat förstå den problematik som hör samman med att antalet äldre ökar.

Munhälsan förändras när man blir äldre. Oftast sker förändringen till det sämre. Det beror emellertid inte så mycket på ökad ålder i sig som på att olika sjukdomstillstånd blir vanligare. Det är viktigt att tandläkaren beaktar de förändringar den ökade åldern medför när hon eller han ställer diagnos och planerar behandling. Det finns ett samband mellan ökad ålder och sjukdomar, och det ger ofta upphov till kliniska problem. Hälsoproblem kan bli underdiagnostiserade på grund av biologiskt åldrande. Den äldre generationen är inte van att klaga i onödan.

Allt flera äldre – och då avser jag personer över 80 år – har kvar egna tänder. Ofta har de också olika slag av fasta eller löstagbara proteser. De har behov av både preventiv och reparativ vård. Man säger att munhälsan återspeglar det allmänna hälsotillståndet, och den har stor betydelse för livskvaliteten under livet senare skede. Allt flera äldre har numera sådana sjukdomar, eller tar sådana mediciner, som inverkar på tandvården. När både motoriken och minnet blir sämre samtidigt som salivavsöndringen minskar på grund av medicinering får man snabbt kariologiska och parodontologiska problem. Ålder är i alla fall inte ett hinder för vård. Nedsatt salivavsöndring och andra fysiologiska förändringar ökar också behovet av underhåll och reparation av proteserna. Här visar gammal och beprövad erfarenhet att det ofta är bekvämare att använda en tiotals år gammal reparerad protes än att försöka vänja sig vid en helt ny. Munnens, tändernas och svalgets kondition påverkar äldre människors förmåga att äta tillräckligt och att äta rätt sorts föda.

Under 17 år har en del av mitt arbete varit att ansvara för de patienters tandvård som omfattas av den övervakade hemsjukvården i södra Helsingfors. Min erfarenhet är att de utgör en grupp som sätter stort värde på den hjälp de får med problem i munnen. Det

är en utmaning att ta hand om deras tänder och proteser också av den orsaken att många av dem förr eller senare kommer att vara beroende av sjukhusvård, och då blir situationen sämre. Det är ofta svårt att fatta beslut om deras behandling. Man tvingas till en hel del kompromisser, och man måste ofta ta hänsyn till ekonomiska aspekter. Lösningarna skall vara enkla och hållbara samtidigt som de skall vara flexibla. Behandlingsrutinerna måste ofta ses över när kooperationen blir bristfällig.

Det är inte alltid lätt att anpassa hjälpen och servicen så, att patienterna inom hemsjukvården får den tandvård de behöver både på tandläkarmottagningarna och i vissa situationer hemma. Social- och hälsovårdsverket i Lahtis har prövat en ny serviceform för invånarna: hemtandvård. Det är säkert betydelsefullt för många äldre som har begränsade möjligheter att röra sig, men som ännu klarar sig hemma. Utgångspunkten måste i alla fall vara en så frisk mun som möjligt, så att den tandskötare som gör hembesök sedan kan satsa på att upprätthålla munhälsan. Att bara putsa proteserna och ge goda råd är meningslöst om utgångsläget är en oskött mun. Också här finns en mängd möjligheter till ett flexibelt samarbete mellan privat och offentlig sektor.

I teamarbetet kring vården får man i alla fall inte underskatta betydelsen av den tandläkare som undersöker, ställer diagnos och utför den reparativa behandlingen. I motsats till vad Eeva Widström vid Stakes i det nyutkomna numret av Fpa:s tidning konstaterar om försöket med hemtandvård i Lahtis är det fråga om mycket annat än att hitta hålen i patienternas munnar och att garantera tandläkarna en större inkomst. Här finns knappast någon konflikt mellan tandvårdens olika yrkesgrupper. Vår samarbete har en betydligt betydelsefullare roll då det är fråga om de äldres välbefinnande. Det är just dessa gråa pantrar som är den tacksammaste patientgruppen. Deras stilkänsla då det gäller att visa sin tacksamhet visar sig ibland i form av två vackra buketter på arbetsbordet – en till tandläkaren, och en till tandskötaren som har varit med vid behandlingen.

LIISA LUUKKONEN